

TERMÉSZETVÉDELEM JAPÁNBAN

KORPONAI Gábor

Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
Természetvédelmi mérnök MSc hallgató
2100 Gödöllő, Péter K. u. 1., e-mail: korponaigabor@gmail.com

Kulcsszavak: természetvédelem, Japán, satoyama, védettségi kategóriák, zónabeosztás

Összefoglalás: 2010-ben a BSc szakdolgozatom témájául a Japán védett területeken zajló turizmus bemutatását választottam. Látogatóközpontokat, bemutatóhelyeket kerestem fel, elemeztem a turizmus hatásaival foglalkozó szakirodalmat, tudományos vizsgálatokat. Nagy hangsúlyt fektettem kutatásom során a helyi lakosság és a természetvédelem kapcsolatának bemutatására. Jelen cikk a japán természetvédelmi törekvések történetét és szervezeti rendszerét igyekszik bemutatni.

Bevezetés

A hivatalos természetvédelmi törekvések Japánban a XX. század elején kezdődtek, de az ősi sintó vallásnak, majd később a buddhizmusnak köszönhetően bizonyos területek már évszázadokkal korábban egyfajta védettséget élveztek. A sintó a hegyeket az istenek lakhelyeinek tartja, tisztelet övezi a magas, idős fákat, különleges sziklaalakzatokat, folyókat, a természet minden különleges megjelenési formáját. A hagyományos japán felfogás az embert a természet részének tekinti, míg a nyugati értelmezésben ezek különálló fogalmak (HAYASHI 2002).

Kronológia

Az első védett terület Japánban 1902-ben alakult Kominato National Wildlife Special Protected Area néven (HTTP1), amelyet az IUCN II-es kategóriába, azaz a nemzeti parkok közé sorolt (CENTERI és GYULAI 2006). 1911-ben kezdődtek a kísérletek nemzeti parkok alapítására, egy a parlamentnek benyújtott petíció formájában. Közel egy évtized múlva, 1920-ban a japán parlament elkezdte a védett területek kialakításának jogi előkészítését, s egyúttal védettségre javasolt területeket is kiválasztottak. A nemzeti parki törvényt végül 1931-ben fogadták el. Alapos kutatásokat követően 12 területet nyilvánítottak nemzeti parkká 1934 és 1936 között (PENKSZA et al. 2007), melyből az első három a Setonakai, Unzen és a Kirishima Nemzeti Parkok 1934 márciusában alakultak meg. A II. világháború megakasztotta a természetvédelmi törekvéseket, de utána hamar felismerték, hogy a természetmegőrzésen túl komoly gazdasági lehetőségek rejlenek a nemzeti parkok turisztikai fejlesztésében, így már 1946-ban megalapították az Ise-shima Nemzeti Parkot, amelyet 1955-ben további hét követett. 1957-ben az addig hatályos szabályozást felváltotta a természeti parkokról szóló törvény, mely létrehozta a ma is érvényes területi kategóriákat, melyek: nemzeti park, „kvázi” nemzeti park és prefekturális természeti park.

Az 1960-as, 70-es évek gazdasági fellendülése, valamint a szabadidő növekedése következtében a nemzeti parkok látogatottsága ugrásszerűen megnőtt. Ezzel összefüggésben a védett területek kijelölésének folyamata is felgyorsult. Ugyanakkor felerősödtek

azok a hangok is, melyek a hatalmas gazdasági fejlődés árnyoldalait is megpróbálták a köztudatba beépíteni. A városi területek környezetszennyezése is egyre nagyobb szociális problémákat okozott, ezért 1971-ben a kormány megalapította a Környezetvédelmi Ügynökséget, ami átvette a nemzeti parkok felügyeletét az Egészségügyi Minisztériumtól. Az ügynökséget 2001-ben egy átszervezéssel minisztériummá alakították és megalakult a ma is létező Környezetvédelmi Minisztérium. 2002-ben egy új kiegészítés is életbe lépett a nemzeti parki törvényhez, mely szabályozza a védett területeken végezhető tevékenységek körét, az új területek kijelölésének követelményeit, valamint egy új rendszer alapjait kívánja lefektetni a tájvédelem és a parkok irányításának összehangolásához.

Természetvédelem és tradíció

Az ország összterülete 380.000 km², mely 3000 km hosszan nyúlik el az eurázsiai kontinens keleti peremén. Éghajlati változatossága a szubarktikustól a szubtrópusiig terjed. Erdősültsége 66%-os, mezőgazdasági művelésre területének 13%-át használják. Mivel Japánban a művelhető területek aránya a lakosság lélekszámához viszonyítva rendkívül alacsony, ezen kívül a magántulajdon jelentőségének több évszázados hagyománya van a társadalomban, a védett területek kialakításánál az amerikai és ausztrál mintától különböző megoldásokat kellett találni. A japán kormányzat a területek kialakításának nem tette feltételévé a tulajdonjog megszerzését is, így a parkok területének tulajdonjoga megoszlik az állam, a prefektúra és magánszemélyek között (1. táblázat). A legnagyobb területű állami területek az Erdészeti Ügynökség kezelésében vannak. A hagyományos, intenzív, de mégis fenntartható gazdálkodási módszerek alakították ki a japán vidék mai arculatát (NORIHISA és SUZUKI 2006). A korlátozott tulajdonjogok következtében a Környezetvédelmi Minisztérium a kezelési tervek kidolgozásánál nem hagyatkozhat csupán a természeti értékek szigorú védelmére és mindennemű fejlesztés tiltására, hanem együttműködésre kényszerül a területek tulajdonosaival. A japán természetvédelem rendszere nem a tiltásra épül elsősorban, hanem a megőrzésre és a természeti erőforrások fenntartható használatára, együttműködve az érdekeltekkel, a helyi közösségekkel, önkormányzatokkal.

1. táblázat A természeti parkok tulajdonviszonyai
Table 1. Land ownership in natural parks

Védett terület	Állami tulajdon (ha)	%	Prefekturális tulajdon (ha)	%	Magántulajdon (ha)	%	Ismeretlen (ha)	%	Összesen (ha)
Nemzeti park	1.292.114	61,9	259.600	12,4	534.989	25,6	242	0	2.086.945
„Kvází” nemzeti park	624.148	45,8	197.501	14,5	539.799	39,6	0	0	1.361.448
Prefekturális természeti park	516.785	26,4	220.051	11,2	920.094	46,9	114.887	5,9	1.960.819
Összesen (ha)	2.433.047	45,0	677.152	12,5	1.994.882	36,9	115.129	2,1	5.409.212

A japán emberek nem húznak éles határvonalat az érintetlen természet és a kultúrtájuk közé. A „satoyama” elnevezés nem csak a tradicionális vidéki tájat, hanem a biológiai sokféleséget, a hagyományokat és egyfajta érzelmi állapotot is kifejez, egy mindenki által ismert és népszerű kifejezés Japánban, eredeti jelentése alapján falu és hegy, de ebben az összefüggésben inkább falut jelent az erdő közelében. Beletartozik a hagyományos mezőgazdasági táj, a ház előtti konyhakert, a bambuszerdő a ház végén, a rizsteraszok, a hegyi legelők, tavak, folyók, víztározók, templomok, kolostorok, szentélyek. A rizstermesztés évezredek óta a tájhasználat szerves része, de része a kultúrának és a vallásnak is. Maga a japán császár is évente több sintó szertartáson vesz részt, amik a rizstermesztés sikeréért zajlanak. Ugyanakkor a rizsültetvényeknek fontos szerepe van a vízháztartásban és az erózió elleni védekezésben, valamint érdekes módon a kikapcsolódásban és a felüdülésben is. Számos ember tölti szabadidejének egy részét vidéken, hogy itt találjon nyugalmat a stresszes mindennapok után. A „satochi” kultúrtáj ma már a tájgazdálkodás nélkülözhetetlen eleme. A XX. század második felében, az intenzív gazdálkodás következtében a hagyományos táj a nagyvárosi lakosság rekreációjának helyszínévé vált, ahol újra kapcsolatba léphettek a természettel. Mára e régi szemlélet felfedezése új értelmet adott a közösségi tulajdon fogalmának is, hiszen a táj alakítása csak helyi szinten, a közösségek egyetértésével lehetséges (TAKEUCHI 2001).

A városi emberek egy kis darab földet bérelhetnek a tulajdonosoktól és azok felügyelete mellett saját maguk művelhetik kis rizsültetvényeiket. Ma már közismert, hogy a rizsteraszok a biodiverzitás megőrzésének nélkülözhetetlen részei, mivel számtalan állatfajnak nyújtanak táplálkozó és szaporodó helyet. Például a japán békafajok jelentős részének szaporodása függ ezek meglététől. Ludak, darvak, récék táplálékszükségletük jelentős részét is a rizsteraszok biztosítják. A japán kormány a mezőgazdasági minisztériumon keresztül egy közvetlen kifizetési rendszerrel támogatja a vidéki lakosságot és a gazdálkodókat. Szeretnék a vidék elnéptelenedését megállítani és a „satoyama” rendszert fenntartani. Ez az első, terméktől különválasztott támogatási rendszer Japánban. A japán emberek képesek különleges érdeklődést tanúsítani bizonyos dolgok iránt; növények, állatok, egyes természeti jelenségek (pl. holdnézés, napfelkelte meditáció), őszi falevelek látványa stb. Ez a szeretet és tisztelet az ősidőktől kezdve napjainkig fennmaradt. Bizonyos rovarok, mint a szentjánosbogarak, szitakötők, cincérek, sáskák, tücskök különleges népszerűségnek örvendenek. Ezek közül a legismertebb a cseresznyefa virágzás. Ezek a tipikus „satoyama” állatok, melyek nem feltétlenül a leginkább veszélyeztetett élőhelyeken fordulnak elő, mégis kiválóan alkalmasak széles tömegek érdeklődésének felkeltésére és a természetvédelem ügyének népszerűsítésére. A japán köztudatban a tájat a kultúrtájjal és nem az érintetlen természettel azonosítják.

Nemzeti stratégia

A 2007-ben elfogadott III. nemzeti biodiverzitás stratégia a következő négy fő feladatot tűzte ki céljaul.

1. A biodiverzitás fenntartása a hétköznapi életben: önkormányzatok, vállalkozások, NGO-k, és a lakosság számára iránymutatást ad a biodiverzitás számára kedvező életvitel kialakítására.

2. Az ember és természet közötti harmonikus kapcsolat újraépítése: mintaterületek kialakítása a „satoyama/satochi” elvekkel összhangban, a fejlesztéseknél az élőhelyek terhelhetőségének figyelembe vétele, az ökológiai gazdálkodás népszerűsítése a mezőgazdaságban, erdészetben és halászatban, élőhely kezelés a veszélyeztetett fajok érdekében, invazív, idegenhonos fajok irtása.
3. Ökológiai hálózat kialakítása: nemzeti szinten, a természetmegőrzés, a nemzeti parkok, és a „kvázi” nemzeti parkok népszerűsítése, tudományos kutatás a tengeri védett területeken a fenntartható halászat érdekében.
4. Döntéshozatal globális szemszögből: a biológiai sokféleségről szóló egyezmény X. konferenciájának megrendezése 2010-ben Nagoyában, ökoszisztéma állapotfelmérés országszerte, indikátorok, „hot spotok” kijelölése, a „satoyama” szemlélet megismertetése a világgal, a globális felmelegedés mérséklése a biodiverzitás adta lehetőségekkel.

Természetvédelmi kategóriák

A természetvédelmi törvény (1972) alapján létrehozható természetvédelmi területi kategóriák:

- Vadon: 1000 hektárt meghaladó méretű szárazföldi vagy 300 hektárt meghaladó méretű szigeten elhelyezkedő érintetlen természeti környezet, ahol minden tevékenység tiltott
- Természetvédelmi terület:
 - A: 1000 hektárt meghaladó méretű alpin vagy szubalpin vegetáció és legalább 100 ha méretű egészséges erdőállomány
 - B: 10 hektárt meghaladó méretű különleges geológiai képződmény vagy természeti jelenség
 - C: 10 hektárt meghaladó kiterjedésű partvidékek, tavak, vizes élőhelyek, tengeri területek kiváló állapotú természeti környezettel
 - D: 10 hektárt meghaladó kiterjedésű őshonos növény és/vagy állatfaj élőhelye kiváló állapotú természeti környezetben, gyűjtésük, befogásuk tilos
- Prefekturális természetvédelmi terület: megközelítőleg kiváló állapotú természetvédelmi területek (tengert kivéve) az előzőekkel hasonló feltételekkel

A területeken belül elkülöníthetnek különleges zónákat, ahol minden tevékenység engedélyköteles, egyéb területen bejelentési kötelezettség áll fenn. 2009-es adatok alapján, az ország területén 5 őserdő 5631 ha területen, 10 természetvédelmi terület 21593 ha területen és 537 prefekturális természetvédelmi terület 76403 ha kiterjedésben található, mely az ország területének 0,3%-a. A természetvédelmi területek szolgálják a fajok és élőhelyeik szigorú védelmét, míg a természeti parkok a tájképi védelmet és a rekreációt és a környezeti nevelést.

A természeti parkokról szóló (1957) törvény alapján a következő területi kategóriák különíthetők el:

- Nemzeti park: nemzeti jelentőségű tájképi érték, a Környezetvédelmi Minisztérium alapítja a Központi Környezetvédelmi Tanács javaslata alapján, kezeléséért a központi kormányzat felel. Mérete legalább 30000 hektár, magterülete minimum 2000 hektár,

amelyet nem vagy alig ért káros hatás. Tengerparti területeknél legalább 3000 hektár kiterjedés szükséges. Legalább két kiemelt értékű tájképi elemet tartalmazzon.

- „Kvázi” nemzeti park: közel hasonló tájképi érték, alapítója szintén a Környezetvédelmi Minisztérium a prefektúra kérésére, kezeléséért a prefektúra felel. Legalább 10000 hektáros terület, minimum 1000 hektáros magterülettel, egészséges ökoszisztémával. Tengerparti területeknél legalább 3000 hektár kiterjedés szükséges.
- Prefekturális természeti park: olyan terület, mely a prefektúra természeti szépségét képviseli, a prefektúra alapítja és felelős a kezeléséért.

Jelenleg az országban 29 nemzeti park, 56 „kvázi” nemzeti park és 309 prefekturális természeti park található, melyek az ország területének 14,31%-át fedik le (2. táblázat). A törvény 2009-ben kiegészült a tengeri parkok zónarendszerével, mely biztosítja a parti sávok, sziklazátonyok, felszín alatti életközösségek és a vízfelszíni természeti értékek védelmét. A kezelési tervek végrehajtása esélyt teremt e gazdag ökoszisztéma fenntartható használatára.

Egyéb védettségi kategóriák:

- Vadvédelmi terület: vadvédelmi és vadászati törvény alapján nemzeti 69 területen, prefekturális 3815 területen, mely összesen az ország területének 9,6%-a (2008-as állapot)
- Veszélyeztetett fajok nemzeti szinten (81 faj), nemzetközi szinten (677 faj) a Veszélyeztetett, vadon élő flóra és fauna védelméről szóló törvény alapján (2009-es állapot)
- Élőhelyvédelmi terület a veszélyeztetett, vadon élő flóra és fauna védelméről szóló törvény alapján: 9 terület, összesen: 885 hektár (2009-es állapot).

Minden nemzeti és „kvázi” nemzeti parkhoz egy terv készül, mely két részből egy szabályozási és egy munkatervből áll. A szabályozási terv egy zónabeosztást hoz létre, mely biztosítja a természeti értékek védelmét az emberi tevékenységek korlátozásával Szárazföldi területeken különleges védelmi zóna, I: II. és III. különleges, valamint normál zónákat alakítottak ki (3. táblázat).

Ezen kívül a tengeri területeken a tengeri parki és a normál zóna létezik még. A munkaterv biztosítja a tervezett fejlesztések menetét, mint tanösvények, turistautak kialakítását, táborozóhelyek kiépítését, valamint a parki létesítmények üzemeltetését.

Vidékfejlesztés és természetvédelem

Japánban sem képzelhető el a természetvédelem csupán korlátozásokkal és szabályozásokkal. A Tájvédelmi Egyezmény Rendszere arra lett kidolgozva, hogy enyhítse a földtulajdonosok nehézségeit. A természetvédelmi kezelések betartása sok esetben nehézséget okoz a gazdálkodóknak, hiszen a kezelési tervek kidolgozása a teljes területre érvényes, nem veszi figyelembe a tulajdonosi szerkezetet. Számos az emberi behatás következményeként kialakult területet ma már védett területként tartanak nyilván. A szociális-gazdasági változások, a gazdasági liberalizáció, a vidék elnéptelenedése a területek kezelésében komoly nehézségeket okozott. A probléma kezelésére alakították ki a Tájvédelmi Egyezmény Rendszerét. Az egyezmény a földtulajdonosok és a minisztérium vagy az

2. táblázat Japán nemzeti parkjai
Table 2. The national parks of Japan

	<i>Nemzeti park</i>	<i>Alapítás éve</i>	<i>Terület (ha)</i>	<i>Prefektúra</i>
1.	Rishiri-Rebun-Sarobetsu	1974.09.20.	24.166	Hokkaidó
2.	Shiretoko	1964.06.01.	38.633	Hokkaidó
3.	Akan	1934.12.04.	90.481	Hokkaidó
4.	Kushiroshitsugen	1987.07.31.	26.861	Hokkaidó
5.	Daisetsuzan	1934.12.04.	226.764	Hokkaidó
6.	Shikotsu-Toya	1949.05.16.	99.473	Hokkaidó
7.	Towada-Hachimantai	1936.02.01.	85.551	Aomori, Iwate, Akita
8.	Rikuchukaigan	1955.05.02.	12.212	Iwate, Miyagi
9.	Bandai-Asahi	1950.09.05.	186.404	Yamagata, Fukushima, Niigata
10.	Nikko	1934.12.04.	114.908	Fukushima, Tochigi, Gunma
11.	Oze	2007.08.30.	37.200	Fukushima, Tochigi, Gunma, Niigata
12.	Joshin'etsukogen	1949.09.07.	188.046	Gunma, Niigata, Nagano
13.	Chichibu-Tama-Kai	1950.07.10.	126.259	Saitama, Tokyo, Yamanashi, Nagano
14.	Ogasawara	1972.10.16.	6.099	Tokyo
15.	Fuji-Hakone-Izu	1936.02.01.	121.695	Tokyo, Kanagawa, Yamanashi, Shizuoka
16.	Chubusangaku	1934.12.04.	174.323	Niigata, Toyama, Nagano, Gifu
17.	Hakusan	1962.11.12.	47.700	Toyama, Ishikawa, Fukui, Gifu
18.	Minami Alpok	1964.06.01.	35.752	Yamanashi, Nagano, Shizuoka
19.	Ise-shima	1946.11.20.	55.544	Mie
20.	Yoshino-Kumano	1936.02.01.	59.793	Mie, Nara, Wakayama
21.	San'inikaigan	1963.07.15.	8.783	Kyoto, Hyogo, Tottori
22.	Setonakai	1934.03.16.	66..934	Osaka, Hyogo, Wakayama, Okayama, Hiroshima, Yamaguchi, Tokushima, Kagawa, Ehime, Fukuoka, Oita
23.	Daisen-oki	1936.02.01.	35.053	Tottori, Shimane, Okayama
24.	Ashizori-Uwakai	1972.11.10.	11.345	Ehime, Kouchi
25.	Saikai	1955.03.16.	24.646	Nagasaki
26.	Unzen-Amakusa	1934.03.16.	28.279	Nagasaki, Kumamoto, Kagoshima
27.	Aso-Kuju	1934.12.04.	72.678	Kumamoto, Oita
28.	Kirishima-Yaku	1934.03.16.	60.794	Miyazaki, Kagoshima
29.	Iriomote-Ishikagi	1972.05.15.	20.569	Okinawa
	Összesen		2.086.945	

önkormányzat vagy a parkot kezelő szervezet között jön létre. A parkot kezelő szervezet a minisztérium vagy a prefektúra kormányzója hozza létre a nemzeti parki törvénnyel összhangban. Ez a szervezet végzi aztán a természetvédelmi kezelést a magántulajdonban lévő területeken is, úgymint fajvédelmi programok, kezelési tervek végrehajtása, információterjesztés, tudományos tevékenységek. A nemzeti parki törvény is biztosít bizonyos kedvezményeket a hatékony működéshez. A földtulajdonosok adókedvezményt is igénybe vehetnek. Azonban a legszigorúbb védettségi kategóriába eső területeken a közérdek és a magántulajdonhoz fűződő jog már olyan mértékben sérülhet, hogy csak a terület állam által történő megvásárlása jelenthet megoldást. 2009-ig 8496 ha megvásárlására került sor közel 15 milliárd Yen értékben a különböző védett területeken. A 2007-ben FUJITA és munkatársai által készített tanulmány a Hokkaidón található vizes élőhelyekről is rámutat, hogy a magántulajdonú területek folyamatosan ki vannak téve a megsemmisülés veszélyének, hiába nyilvánították azokat védettnek.

3. táblázat A természeti parkok zónabeosztása
Table 3. Zoning system in the natural parks

<i>Védett területek</i>	<i>Nemzeti parkok</i>	<i>„Kvázi” nemzeti parkok</i>	<i>Prefekturális természeti parkok</i>	<i>Összesen</i>
Parkok száma	29	56	309	394
Területe (ha)	2.086.945	1.361.448	1.960.819	5.409.212
Kiterjedése az ország területéhez viszonyítva (%)	5,52	3,6	5,19	14,31
Különleges védelmi zóna (ha)	275.909	66.512	–	342.421
Területének aránya (%)	13,2	4,9	0	6,3
Különleges zóna I., II., III.(ha)	1.502.027	1.267.172	709.578	3.478.777
Területének aránya (%)	72	93,1	36,2	36,2
Általános zóna (ha)	584.918	94.276	1.251.271	1.930.435
Területének aránya (%)	28	6,9	63,8	35,7

Hivatalos és civil természetvédelem

A Japán Környezetvédelmi Minisztériumon belül működő Természetvédelmi Iroda elsődleges feladata a természettel való együttélés biztosítása országsszerte. Három külön osztály munkája kapcsolódik a nemzeti parkok irányításához. A Nemzeti parki osztály feladata a természetvédelem szabályozása és a kezelési tervek, a Parki létesítmények, és természetvédelmi módszerek osztálya felel a lehetőségek fejlesztéséért, a Természetismereti iroda pedig szervezi a különféle kampányokat, programokat. Hét regionális környezetvédelmi iroda foglalkozik a helyi környezetvédelmi közigazgatással (Hokkaido, Tohoku, Kanto, Chubu, Kinki, Chugoku-Shikoku, Kyushu). Ezek felelősek a nemzeti parkok irányításáért is. A nagy kiterjedésű területek irányítása érdekében három terepi ügynökséget is felállítottak (Kushiro, Nagano, Naha). A természetvédelmi örök a helyi iroda alkalmazásában állnak, akik végrehajtják a kezelési terveket, fajmentési programo-

kat. Feladatuk a koordináció, konfliktusok kezelése. Bár összlétszámuk nem túl magas, az 1959-es 46 főről 2005-re, 246 főre nőtt. Ez 8261 ha védett területet jelent fejenként. Összehasonlításképpen ugyanez az Egyesült Államokban 1652 ha/fő (NORIHISA–SUZUKI, 2006), míg Magyarországon az országos jelentőségű természetvédelmi területeket tekintve kb. 3191 ha/fő (http2). 2005-ben új státuszt hoztak létre segéd természetvédelmi őr néven, szezonális alkalmazásban. Ők végzik többek között a járőrszolgálatot, kutatásokat folytatnak, bemutató programokat szerveznek és irányítják az önkéntesek munkáját. 2005-ben, 47 körzetben 60 fős állomány kezdte meg a munkát. A japán nemzeti parki rendszerben nemcsak a minisztérium, hanem a helyi önkormányzatok is aktív részesei a természetvédelemnek, tanösvényeket jelölnek ki, táborozó helyeket alakítanak ki, engedélyeket adnak ki. A nemzeti parki területek irányítása a társadalmi szervezetek, NGO-k, helyi közösségek, hatóságok és lakosok aktív közreműködésével zajlik. A védett területek kezelését számos önkéntes is segíti. Ők a regionális környezetvédelmi irodáknál adhatják be a jelentkezésüket ahol egy tanfolyamon vesznek részt, mielőtt elkezdenék a munkát. 2005-ös adatok alapján kb. 2000 önkéntes dolgozik 37 körzetben. 1957-ben létrejött egy kezdeményezés, amelyben nagyjából 3000 köztisztviselőben álló személyiségen keresztül a lakosság jó példát láthat a természetvédelmi aktivitás hasznosságáról. A Japán Környezetvédelmi Minisztérium Természeti Környezet Irodája koordinálja e tevékenységeket, mely megbízás két évre szól, fizetés nélküli státusz.

A nemzeti parkok bevételeinek egy részét alapítványi formában kezelik, ilyen bevétel például a parkolási díjakból befolyó összegek; amit aztán karbantartásra, esztétikai megjelenés javítására használnak fel. A Természeti Parkok Alapítványának 21 irodája van. Találkozókat is szerveznek a helyi közösségekkel, amelyek a nemzeti parki munkát könnyebben elfogadhatóvá teszik. Regionális szinten is léteznek természetvédelmi szervezetek alapítványi formában, mint például a Shiretoko Természeti Alapítvány.

Összefoglalás

A japán nemzeti parki rendszer jól átgondolt; a legkiemelkedőbb értékeket védik csak állami szinten, míg a többi kategóriában a prefektúrák és a helyi önkormányzatok az illetékesek. A nemzeti parki törvény annak kezdeti célja után, mely eredetileg a természeti szépségek megőrzését az emberi egészség és pihenés szolgálatába állította, ma már a biodiverzitás megőrzését is tartalmazza. A japán védett területek tulajdonosi szerkezete együttműködésre készíti az állami természetvédelem szakembereit, ugyanakkor a nemzeti parki törvény egyedi sajátosságai megkönnyítik egy terület védetté nyilvánítását. A hagyományosan nagy tiszteletben tartott magántulajdon intézménye nem is teszi lehetővé a tulajdonosok érdekeinek mellőzését, bár a kompenzáció mértéke már konfliktusok forrása. Ez egyben egy fennálló veszélyforrás is, mivel a magántulajdonhoz fűződő jogok az európai gyakorlattal ellentétben a természetvédelmi érdekeknél is erősebbek, így ez könnyen természeti értékek pusztulásához vezethet.

Japánban a nemzeti park intézménye széles körben elfogadott, a védett területeken élő lakosság igyekszik a lehetőségeket kihasználni, megélhetési forrásait, ezt kihasználva kibővíteni. Természetesen a helyi önkormányzatok is egyenrangú partnerek a nemzeti

parkok kezelésében a földtulajdonosokkal és a nemzeti parkokkal. A nemzeti parki státusz elnyerését a helyi foglalkoztatási gondok enyhítésére is igyekeznek felhasználni, a kezelési tervek végrehajtásában való részvétel lehetőségének megadásával.

A japán munkaközpontú társadalom a nyugati országokénál jóval kevesebb szabadidővel rendelkezik, ennek ellenére a védett területek látogatószáma rendkívül magas. A látogatóközpontok környezetében az infrastruktúra magas színvonalú, jól kiépített. Az információ bőséges, azonban leginkább csak japán nyelven elérhető. Az ajándéküzletek árubősége ámulatba ejtő, az árak pedig megfizethetőek. Annak ellenére, hogy a tömegközlekedés fejlett a japánok többnyire inkább saját járművel érkeznek. Bizonyos területeken korlátozásokat is bevezettek a hatások ellensúlyozására, valamint parkolási díjat szednek az érkezőktől, amit aztán természetvédelmi célokra használnak fel.

A társadalmi szemléletformálás részét képezik a kampányszerű események (nemzeti túra hónap, növények hete, természettakarítási nap), önkéntes programok a fiatalok részére. A japán nemzeti parkok rendszerének fontos eleme az önkénteseké. Színvonalas képzésben részesülnek, hogy a legmagasabb szintű munkát tudják ellátni. A zöldmunkás programban pedig a helyi lakosságnak nyújtanak munkalehetőséget.

Sajnos a társadalom előregedése és a vidék elnéptelenedése egyelőre megállíthatatlan folyamatnak látszik, ez a védett területeken zajló turizmusra is hatással van, mivel a látogatók zöme az idősebb korosztályból kerül ki. Ez a látogatás tervezésénél egy nem elhanyagolható körülmény. Japánban egyébként is inkább az idősebbek körében népszerű a természeti értékek felkeresése. Sajnos az elhagyott farmok, üresen álló házak látványa elég gyakori, melyek erősen tájképromboló hatásúak. A japán természetvédelem hivatalos alkalmazottainak létszáma rendkívül alacsony, akik inkább tudományos munkákat, szakmai irányítást végeznek, az üzemeltetés, kezelési tervek végrehajtása megoszlik a civil szervezetek, önkormányzatok, önkéntesek, helyi vállalkozók, alapítványok között. Ez remek példája a társadalom és a természetvédelem együttműködésének, amiből végső soron minden érintett csak profitál.

Irodalom

- CENTERI, Cs., GYULAI F. 2006: A világ természetvédelmének történelmi kezdetei a védett területek kialakítására vonatkozóan. *Tájökológiai Lapok*, 4(2): 427–432.
- HAYASHI A. 2002: Finding the Voice of the Japanese Wilderness. *International Journal of Wilderness* 8(2): 34–37.
- NORIHISA M., SUZUKI W. 2006: Mountainous Area Management in Japanese National Parks: Current Status and Challenges for the Future. *Global Environmental Research* 10(1): 125–134.
- PENKSZA K., GYULAI F., CENTERI Cs. 2007: A világ természetvédelmének története 1934-1939 között (védett területek alapítása). *Tájökológiai Lapok*, 5(2): 239–247.
- TAKEUCHI K. 2001: Nature Conservation Strategies for the 'Satoyama' and 'Satochi', Habitats for Secondary Nature in Japan. *Global Environmental Research* 5(2): 193–198.
- FUJITA H., IGARASHI Y., HOTES S., TAKADA M., INOUE T., KANEKO M. 2009: An inventory of the mires of Hokkaido, Japan - their development, classification, decline and conservation. *Plant Ecology* 200: 9–36.

HTTP1: http://www.protectedplanet.net/sites/Kominato_National_Wildlife_Special_Protected_Area

NATURE CONSERVATION IN JAPAN

G. KORPONAI

Szent István University, Institute of Environmental and Landscape Management
H-2100 Gödöllő, Páter K. u. 1., e-mail: korponaigabor@gmail.com

Keywords: nature conservation, Japan, Satoyama, natural park categories, zoning system

The history of the Japanese nature conservation has started about 100 years ago. As a result, the natural park system provides three different categories of natural parks: national parks, quasi-national parks and prefectural natural parks. As Japan is a small island country with one of the highest population densities in the world with a long history of private land ownership, it is next to impossible to set aside large park areas specifically for the purpose of protection. To feed the nation, the first priority of land use has been farming and other primary industries. Because of these reasons, the Japanese government had to create natural parks not necessarily where it owned land but where it recognized the need to preserve nature. It is characteristic of Japanese natural parks that various land owners cooperatively maintain the landscape of a park. This paper is trying to present the system of nature conservation and landscape preservation of the secondary nature, the so called 'Satoyama' and the cooperation among the state, local governments, NGO-s, landowners and other stakeholders.